

Otfried Preußler

KRABATAS,

ARBA TREJI METAI UŽBURTAME MALŪNE

Alma littera

AŠ ESU KRABATAS

SNIEGAS NUTIRPO, atėjo pavasaris, Krabatas mokėsi kaip apsėstas. Kitus gizelius jis buvo kadai pralenkęs. Meistras jį gyrė, dėjosi esąs labai patenkintas jo pažanga. Jis, atrodė, nė nenutuokė, kad Krabatas mokosi, mokosi ir mokosi vien tam, kad būtų pasiruošęs kovos dieną, atsiskaitymo valandą.

Trečią sekmadienį prieš Velykas Mertenas pirmąsyk atsikėlė iš patalo. Jis atsisėdo už malkinės saulėkaitoje. Buvo išblyškęs, sulysęs, beveik permatomas. Ir kaip dabar pasirodė, liko kreivu kaklu. Kaip ir anksčiau, kalbėjo vien tai, kas būtinausia: „taip“, „ne“, „paduok“ arba „liaukis!“

Didįjį penktadienį jie priėmė Lobošą į Juodųjų menų mokyklą. Ak, kaip stebėjosi mažylis, kai meistras jį pavertė varnu! Linksmi ėmė skraidžioti po kambarį, palietė sparnų galais kaukolę ir burtų knygą. Meistras turėjo trissyk pasakyti „štiš!“ kad mažylis atsitūptų ant laktos: sprindžio didumo, juokingas juodas paukštis žvitriomis akutėmis ir pašiauštomis plunksnomis.

Menas mintyse kalbėti kitam žmogui, kad jis girdėtų žodžius ir manytų, kad tai jo paties žodžiai...

Malūno gizeliams tą vakarą buvo nelengva klausyti meistro, nes juos nuolatos blaškė Lobošas. Linksma buvo žiūrėti, kaip jis varto akis, sukioja sprandą ir plaka sparnais. Malūnininkas galėjo skaityti iš Koraktoriaus ką nori!

O Krabatas nepraleido nė žodžio.

Jis suprato, kokia svarbi ta nauja pamoka – jam ir giesmininkei. Skiemuo po skiemens dėjosi jis galvon burtažodį. Paskui prieš užmigdamas, jau patale, jį tol kartojo, kol įsitikino, kad niekada nebepamirš.

Velykų šeštadienį, užėjus tamsai, meistras vėl išsiuntė gizelius parsinešti ženkle. Išsiskaičiavus Krabatas ir Lobošas liko paskutiniai, ir malūnininkas juos išleido savaip palaiminęs.

Krabatas buvo padėjęs malkinėje antklodžiu, kiekvienam po dvi, nes į vakarą diena apsiniaukė ir atrodė, kad lis. Kadangi iš malūno išėjo paskutiniai, jis ragino Lobošą skubėti. Jis manė, kad kiti du gizeliai galėjo patraukti prie Boimelio kapo, tačiau kai atėjo tenai, pasirodė, jog nuogastavo be reikalo.

Miško pakraštyje prisirinko tošių ir sausų šakų ir susikūrė ugnelę. Krabatas paaiškino berniukui, ko jie čia lauke niūkso, šioj vietoj, ir kad turės sykiu praleisti Velykų naktį budėdami prie laužo.

Lobošas gūždamasis įsisupo į savo antklodes. Jis taip manė: gerai, kad ne vienam čia reikia sėdėti, tada jis dar, ko gero, numirtų iš baimės, ir paskui šioj vietoj reikėtų pastatyti dar vieną kryžių, gal tik mažesnį.

Paskui jie galvojo apie mokyklą ir taisykles, pagal kurias buvo mokoma burtų. Tada valandėlę patylėjo; ir pagaliau Krabatas sušneko apie Tondą ir Michalą.

– Aš tau jau sakiau, kad vienąsyk apie juos papasakosiu.

Kol jis dėstė Lobošui apie savo draugus, jam pasidarė aišku, kad pats dabar užėmė Tondos vietą – bent jau šio bernioko atžvilgiu. Lobošo, kuris sėdi priešais jį kitapus laužo.

Iš pradžių jis buvo manęs nieko nesakyti Lobošui apie Tondos ir Michalo mirtį, šiaip ar taip, nieko tikra; tačiau kuo ilgiau apie juos kalbėjo, taip pat apie Voršulą, palaidotą Zeidenvinkelio kapinėse, ir kad Tonda sakė, jog Kozelio raisto gizeliai neša merginoms nelaimės... Kuo ilgiau kalbėjo, tuo labiau suprantama jam atrodė, kad Lobošas turi teisę sužinoti tai, nuo ko jį visi iš pradžių saugojo. Ir Krabatas jam papasakojo viską, ką žinojo. Tiktai apie peilio ašmenų paslaptį nieko nepasakė, kad nepakenktų jų stebuklingai jėgai.

– Ar tu žinai, – paklausė Lobošas, – kas kaltas dėl Tondos ir Michalo mirties?

– Nutuokiu, – atsakė Krabatas. – Ir jeigu mano įtarimas pasitvirtins, priversiu atsiskaityti.

Apie vidurnaktį ėmė lyti. Lobošas užsitraukė ant galvos antklodę.

– Nereikia! – pasakė Krabatas. – Taip negirdėsi varpų ir giedojimo kaime.

Kiek vėliau išgirdo, kaip tolumoje ėmė skambėti Velykų varpai, ir jų ausis pasiekė Švarckolmo giesmininkės balsas: jos ir, pakaitomis, kitų merginų.

– Gražiai skamba, – po valandėlės pasakė Lobošas. – Kad tai išgirstum, galima ir sulyti.

Paskui jie kelias valandas tylėjo. Lobošas suprato, kad Krabatas nenori kalbėti ir būti trukdomas. Jam buvo nesunku prikąsti liežuvį. To, ką sužinojo apie Tondą ir Michalą, užteko daugiau negu pusei nakties, kad apmąstyti.

Merginos giedojo, skambėjo varpai.

Kad netrukus nustojo lyti, Krabatas nepastebėjo. Jis šią valandą nejautė nei lietaus, nei vėjo, nei šilumos, nei šalčio, neskyrė nei šviesos, nei tamsos: jam rūpėjo tiktai giesmininkė, jos balsas – ir prisiminė, kaip tada žibėjo jos akys velykinės žvakės šviesoje.

Šįkart Krabatas buvo pasiryžęs neišeiti iš savęs. Argi meistras jų nebuvo išmokęs meno mintyse kalbėti kitam žmogui, „kad jis girdėtų žodžius ir manytų, kad tai jo žodžiai“!

Paryčiui Krabatas ištarė naująjį burtažodį. Jis nukreipė visą savo širdies jėgą į giesmininkę ir pajutęs, kad galbūt ją pasiekė, prabilo į ją.

– Kai kas kreipiasi į tave, giesmininke, prašydamas, kad tu jį išklausytum, – pasakė jis. – Tu nepažįsti jo, bet jis tave seniai pažįsta. Kai tu šįryt pasisemsi velykinio vandens, pasistenk namo eidama atsilikti nuo kitų. Tu turi eiti viena su savo ąsočiu, nes kai kas nori tave sutikti – ir jis nenori, kad kitų akys tai matytų, nes tatai liečia tik tave ir jį, ir daugiau nieko pasaulyje.

Trisysk jis maldavo ją paklaudyti, vis tais pačiais žodžiais. Paskui išaušo rytas, giesmės ir varpai nutilo. Dabar atėjo laikas išmokyti Lobošą braižyti pentagramą ir pažymėti viens kitą jos ženklų, medinio kryžiaus balansomis, kurias Krabatas Tondos peiliu nuskėlė ir apdegino žarijose.

Krabatas labai skubėjo atgal, tarsi būtų norėjęs, kad jie parsirastų į malūną pirmi. Lobošas savo trumpomis kojomis vos spėjo sekti paskui jį.

Prieš pat Kozelio raistą, priėjęs pirmus krūmus, Krabatas sustojo. Jis pasirausė kišenėse, paskui griebėsi už galvos ir pasakė:

– Aš palikau jį prie kryžiaus...

– Ką? – paklausė Lobošas.

– Peilį.

– Kurį tau dovanojo Tonda?

– Taip... Tonda.

Lobošas žinojo, kad peilis buvo vienintelis Tondos atminimas, kurį Krabatas turėjo.

– Tada grįžtam, – pasakė jis, – ir pasiimam?

– Ne, – tarė Krabatas, tikėdamasis, kad Lobošas nepastebės klastos. – Aš vienas grįšiu, taip bus greičiau. O tu tuo tarpu pasėdėk pakrūmėje.

– Tu taip manai?

Mažylis vos valdė žiovulį.

– Aš manau taip, kaip pasakiau.

Kai Lobošas atsistojo po krūmais į drėgną žolę, Krabatas nuskubėjo ton vieton, kur, kaip žinojo, turėjo praeiti merginos, nešdamos namo Velykų vandenį: tenai jis įlindo į krūmus.

Netrukus pasirodė merginos ir ėmė eiti ilga eile pro jį. Giesmininkės, kaip pastebėjo Krabatas, tarp jų nebuvo. Taigi ji išgirdo jį ir suprato, ko jis iš tolo prašė.

Kai merginos dingo tarp krūmų ir medžių, jis pamatė ją ateinant. Ji ėjo viena, tvirtai susisiautusi vilnone skara. Tada jis išlindo iš krūmų ir priėjo prie jos.

– Aš esu Krabatas, Kozelio raisto malūno gizelis, – pasakė jis. – Nebijok manęs.

Giesmininkė pasižiūrėjo jam į akis, visiškai ramiai, tarsi būtų jo laukusi.

– Aš pažįstu tave, – pasakė ji, – aš tave sapnavau. Tave ir vieną žmogų, kuris tau norėjo padaryti bloga, – bet mes nekreipėm į jį dėmesio, tu ir aš. Nuo to laiko laukiau, kada tave pamatysiu: ir štai tu čia.

– Taip, aš čia, – tarė Krabatas. – Bet aš negaliu ilgai užtrukti, manęs laukia malūne.

– Ir aš turiu eiti namo, – pasakė giesmininkė. – Ar mes dar kada nors susitiksimė?

Paskui ji pamirkė savo vilnonės skaros kampą ąsotyje su Velykų vandenių ir, netarusi nė žodžio, nuplovė nuo Krabato kaktos pentagramą: ramiai ir neskubėdama, tarsi taip ir reikėtų.

Vaikinui pasirodė, tarsi ji būtų pašalinusi kokią bjaurastį. Ir Krabatas pasijuto jai be galo dėkingas: kad jina yra, kad stovi priešais ir žiūri į jį.

KAIP NE ŠIOJ ŽEMĖJ

LOBOŠAS BUVO UŽMIGĘS krūmuose miško pakraštyje. Kai Krabatas jį pažadino, jis išplėtė akis ir paklausė:

– Ar radai?

– Ką?

– Peilį!

– Ak peilį, – pasakė Krabatas.

Jis parodė Tondos peilį ir, paspaudęs kriaunas, davė iššokti geležtei: ji buvo juoda.

– Turėsi ją nušveisti į tekėlą, – pasakė Lobošas. – Ir ištepti – būtų gerai šuns taukais.

– Taip, – tarė Krabatas. – Reikės.

Paskui jie nuskubėjo namo ir pusiaukelėje sutiko Vitko su Juro; jie praleido naktį prie kryžiaus, kur buvo nužudytas žmogus, ir taip pat susivėlino grįžti.

– Kažin, – pasakė Juro, – ar spėsime iki lietaus grįžti?

Ir pasižiūrėjo į Krabatą, tarsi kažko pasigesdamas.

Pentagrama!

Krabatas išsigando. Jeigu jisai grįš namo be ženkle, meistriui kils įtarimas, būtina. Tatai gali blogai baigtis ir jam, ir giesmininkei!

Krabatas pasirausė kišenėse, ieškodamas anglies, bet nerado, nes jos ten ir nebuvo.

– Greičiau! – paragino Juro. – Bėgam, kol dar nelyja! Bėgam, bėgam!

Tą akimirką, kai vaikinai išlindo iš miško ir leidosi bėgti prie malūno, pratrūko audra. Vėjo gūsis nuplėšė nuo Vitko ir Krabato galvų kepurės, prapliupo toks smarbus lietus, kad Lobošas net sukliko. Visi šlapi parbėgo į malūną.

Meistras nekantriai jų laukė. Jie pralindo pasilenkę pro jaučio jungą, gavo per skruostus.

– Kur jūsų ženklas, po velnių?

– Ženklas? – nusistebėjo Juro. – Štai, – ir parodė į savo kaktą.

– Tenai nieko nėra! – suriko meistras.

– Tada nuplovė prakeiktas lietus.

Malūnininkas akimirką dvejojo, atrodė galvojęs.

– Lyško! – paliepė jis. – Atnešk man iš židinio gabalą medžio anglies – bet paskubėk! – Jis šturkščiai užbrėžė visiems keturiems virš nosies pentagramą, kuri nudegino kaip ugnis. – Prie darbo!

Jie turėjo tą rytą ilgiau ir sunkiau dirbti negu paprastai; praėjo ištisa amžinybė, kol paskutiniams keturiems ženklas nusiplovė nuo prakaito. O tada... Lobošas, mažylis Lobošas, staiga įstengė iškelti pilną pusanthro centnerio maišą virš galvos.

– Valio! – sušuko jis. – Žiūrėkit, kaip man lengva dirbti! Žiūrėkit, koks aš stiprus!

Malūno gizeliai likusią dienos dalį praleido valgydami velykinį pyragą, gerdami vyną, dainuodami ir šokdami. Jie pasakojo visokias istorijas, tarp jų ir apie Pūstaskriblių,

ir Andrušas, jau gerokai įgėręs, pasakė kalbą, kurios turinys buvo toks, kad visi gizeliai yra šaunūs vaikinai, o visus meistrus reikia varyti po velnių, į patį giliausią pragarą.

– Už tai ir išgersim! – sušuko jis. – O gal čia kas nors kitos nuomonės?

– Ne! – sušuko visi ir pakėlė taures; tiktai Staško garsiai pareiškė, kad jis prieš.

– Varyti po velnių! – suriko jis. – Tegu šėtonas pats ateina ir pasiima meistrus! Tegu jis jiems visiems atsuka sprandus į kitą pusę, štai kaip aš manau!

– Teisingai, broli! – Andrušas jį apkabino. – Teisingai! Tegu velniai nujoja visus malūnininkus... o mūsų patį pirmą!

Krabatas įsitaisė kampe, bet nelabai toli nuo kitų, kad niekas negalėtų pasakyti, jog jis nori atsiskirti; ir vis dėlto buvo beveik vienas, pačiame šurmulio pakraštyje, ir kai kiti vaikinai dainavo, juokėsi ir varinėjo garsias kalbas, jis galvojo apie giesmininę: kaip šįryt sutiko ją, einančią namo, ir kaip jie paskui stovėjo ir kalbėjosi.

Krabatas prisiminė kiekvieną jos žodį, kiekvieną judesį, kiekvieną žvilgsnį – ir būtų galėjęs dar valandų valandas taip sėdėti ir galvoti apie ją, nepastebėdamas, kaip bėga laikas, jeigu Lobošas nebūtų atsisėdęs prie jo ant suolo ir kumštelėjęs į šoną.

– Aš noriu tavęs paklausti...

– Taip? – tarė Krabatas, stengdamasis neišsiduoti, kad Lobošas jam sutrukdė.

Lobošas buvo labai susirūpinęs.

– O jeigu meistras sužinos, ką Andrušas dabar pasakė... ir Staško?..

– Ak, – tarė Krabatas. – Tai tik kvailos kalbos, negi tu nesupranti.

– O malūnininkas? – neatlyžo Lobošas. – Jeigu Lyško jam papasakos... Įsivaizduok, ką jis jiems padarys?

– Nieko jis jiems nepadarys, nieko.

– Tu pats tuo netiki! – sušuko Lobošas. – To jis niekada nepakęs!

– Šiandien pakęs, – atsakė Krabatas. – Šiandien mes galim plūsti meistrą ir šaukti ant jo galvos choleras ir perkūnus, – ir net, kaip girdėjai, šėtoną; dėl to jis ant mūsų nepyksta, priešingai.

– Nepyksta? – nusistebėjo Lobošas.

– Kas kartą per metus išleidžia garą, – tarė Krabatas, – tas visus metus tuo geriau viską daro, ko iš jo reikalaujama, o Kozelio raisto malūne, kaip pats matai, reikalaujama gana daug.

Krabatas buvo dabar visai kitas. Artimiausiomis savaitėmis gyveno kaip ne šioje žemėje. Jis darė, ką reikėjo daryti, kalbėjo su vaikinais, atsakinėjo į jų klausimus – bet iš tiesų buvo toli nuo to, kas lietė malūną: jis buvo su giesmininke, o giesmininkė buvo su juo, ir pasaulis jam rodės vis šviesesnis ir žalesnis sulig kiekviena diena.

Niekada anksčiau Krabatas nekreipė dėmesio, kiek daug aplink žalumos, šimtai žolės, beržų ir pievų žalumos atspalvių, žalios truputį į melsvumą buvo samanos, ryškiai žalia buvo malūno tvenkinio kranto žolė, žalios gyvatvorės, uogų krūmai... ir tamsiai žalios Kozelio raisto pušys, kartais niūrios, kartais grėsmingos ir beveik juo-

dos, tačiau tarpais, į pavakarę, sušvintančios lyg apibertos auksu.

Tomis savaitėmis, tiesa, nedažnai, Krabatas sapnavo giesmininkę. Apskritai sapnas visą laiką būdavo tas pats.

Jie eina sykiu per mišką ar seną sodą, aplink šilta vasara, giesmininkė apsirengusi plonu švarku. Kai jie pasislepia po medžiais, Krabatas uždeda jai ant pečių ranką. Ji palenkia galvą, ir jis pajunta skruostu jos plaukus. Skara truputį nusismaukia, ir jis nori, kad ji sustotų ir trumpam atsigręžtų į jį, kad galėtų pažvelgti į jos veidą. Tuo pat metu žino, kad geriau būtų, jeigu ji to nepadarytų: tada jos negalėtų pažinti kai kas, kas turi galią matyti jo sapnus.

Gizeliai pastebėjo, kad Krabatui kažkas atsitiko, kas jį iš esmės pakeitė... ir vėlei Lyško pabandė išsiaiškinti, kur čia šuo pakastas. Tai buvo po Sekminių. Hanco liepė Staško ir Krabatui pagalšti vieną girnų pusę. Jie pasistatė ją šalia malūno durų ir ėmė gilinti kaltais nuo vidurio į išorę einančius griovelius; uoliai kaukšėjo plaktukais, stengdamiesi, kad griovelių kraštai būtų aštrūs. Staško nuėjo pasigalšti atšipusio kalto ir truputį užtruko. Tada priėjo Lyško su pundu tuščių maišų po pažastim. Krabatas jį pastebėjo tik tada, kai šis sustojo prie jo ir užkalbino: Lyško visuomet vaikščiojo patyliukais, net tada, kai to visai nereikėdavo.

– Na? – paklausė jis, merkdamas akį. – Tai kuo gi ji vardu? Kokia ji – šviesiaplaukė, rusvaplaukė ar juodukė?

– Kas? – savo ruožtu paklausė Krabatas.

– Nagi ta, – atsakė Lyško, – apie kurią tu paskutiniu metu svajoji. O gal manai, kad mes akli ir nematom, kad

tau kažkuri susuko galvą – galbūt sapne ar šiaip... Aš žinau būdą, ką reikia daryti, kad su ja susitiktum: supranti, patyrimas...

Jis apsidairė į visas puses, paskui pasilenkė prie Krabato ir sušnibždėjo į ausį:

– Tu tiktai pasakyk man jos vardą... visa kita tada aš galėčiau lengvai sutvarkyti...

– Liaukis! – tarė Krabatas. – Aš nežinau, apie ką tu kalbi. Savo kvailomis kalbomis tu tiktai trukdai man dirbti.

Naktį Krabatas vėl sapnavo giesmininę, taip pat kaip anksčiau. Jie vėlėjo po medžiais, vėl buvo šilta vasaros diena; tiktai šįsyk atėjo į pievą, esančią vidury miško, ir kai išėjo į plyną vietą, ją vos už kelių žingsnių palietė šešėlis. Krabatas užmetė giesmininkei ant galvos savo švarką.

– Greičiau iš čia, kad jis nepamatytų tavo veido!

Jis įtraukė merginą po medžiais. Jį persmelkė vanago klyksmas, toks garsus, spigus, kad kaip peilis perėjo širdį, dėl to jis pabudo...

Vakare meistras liepė jam ateiti į jo kambarį. Krabatas nesitikėjo nieko gero, pamatęs griežtą jo žvilgsnį.

– Man reikia su tavim pakalbėti. – Malūnininkas sėdėjo savo krėsele kaip teisėjas, sukryžiuavęs ant krūtinės rankas, akmenine mina. – Tu žinai, – kalbėjo jis, – kaip labai aš tave vertinu, Krabatai, ir kad tu gali daug pasiekti burtų mene, daugiau už kitus gizelius. Bet paskutiniu metu ėmiau abejoti, ar galiu tavim pasitikėti. Tu turi paslapčių. Kažką nuo manęs slepi. Ar nebūtų geriau, jeigu viską pasakytum pats, kad man nereikėtų tavęs sekti? Pasakyk man atvirai, kas yra – tada pagalvosim, ką abu tavo labai galėtume padaryti: dar nevēlu.

Krabatas nedelsdamas nė akimirkos tarė:

– Aš neturiu ko sakyti, meistre.

– Tikrai ne?

– Ne, – tvirtai atsakė Krabatas.

– Tada eik... ir nesiskųsk, jei turėsi bėdų!

Priemenėje pa 192–204 psl. matė Juro, kuris, rodės, laukė Krabato. Jis įsitraukė jį į virtuvę ir uždarė duris.

– Aš čia kai ką turiu, Krabatai...

Jis kažką išpraudė jam į ranką: mažą, sudžiūvusią šaknį su kilpa iš trigubo siūlo.

– Imk... ir pasikabink ant kaklo, nes dar galą gausi per savo sapnus.

